

Magdalena Nowak-Rząsa

Rola partycypacji społecznej w kształtowaniu terenów zieleni miasta

---

Acta Scientiarum Polonorum. Administratio Locorum 10/3, 49-54

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Magdalena Nowak-Rząsa

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ROLA PARTYCYPACJI SPOŁECZNEJ W KSZTAŁTOWANIU TERENÓW ZIELENI MIASTA

Streszczenie. Właściwie zlokalizowane w mieście tereny zieleni powinny stanowić system, który jest ze sobą powiązany przestrzennie poszczególnymi funkcjami. Lokalizacja w mieście terenów zieleni ściśle wynika z uwarunkowań przyrodniczych. Dążyć należy do tego, by zieleń tworzyła układ, z którego mieszkańcy mogą swobodnie korzystać. Zieleń powinna być elementem urozmaicającym krajobraz, stanowić miejsce spotkań i integrować społeczeństwo. W zagospodarowywaniu i rewaloryzacji terenów zieleni powinno się uwzględniać potrzeby mieszkańców. Celowi temu służy partycypacja społeczna. W Polsce partycypacja społeczna jest stosowana rzadko. W artykule przedstawiono przykłady trzech warszawskich parków (Park nad Balatonem, Park Znicza, Park Obwodu Praga Armii Krajowej), w czasie tworzenia których mieszkańcy współdecydowali.

Słowa kluczowe: tereny zieleni, parki publiczne, partycypacja społeczna

WSTĘP

Współczesne miasto podlega ciągłym przekształceniom przestrzennym. Intensywny jego rozwój inwestycyjny wiąże się ze zmniejszającą się ilością terenów otwartych. Jako tereny otwarte należy rozumieć wszystkie obszary, które nie są zajęte zabudową i infrastrukturą [Cieślak 2004].

Do terenów otwartych można więc zaliczyć [Cieślak 2004]:

- tereny zieleni;
- tereny wolne (np. nieużytki);
- wody powierzchniowe;
- tereny inne (np. tereny sportowe niezielone).

Pojęcia tereny zieleni i tereny otwarte są często używane w literaturze zamiennie. Tereny otwarte kształtują przestrzeń miasta, stanowią o jego uroku. Dlatego ważne jest, by społeczeństwo miało swój udział w ich tworzeniu i zagospodarowaniu. Jest to tzw. partycypacja społeczna w procesie zmian w kształtowaniu i zagospodarowaniu przestrzeni.

Mieszkańcy będą zaangażowani w sprawy lokalne, jeżeli [Hausner 1999]:

- pozna się ich problemy;
- pozna się ich preferencje dotyczące sposobu rozwiązania problemów oraz gotowość do zaangażowania w te działania;
- wyjaśni się im przyczyny i skutki problemu oraz przedstawi się możliwe sposoby jego rozwiązania.

Konsultacje społeczne są prowadzone rzadko. Powodami niechęci do tego typu działań są:

- problem dobrania „grupy reprezentacyjnej” – wypowiedzieć powinni się wszyscy zainteresowani,
- problem braku czasu – zlecający konsultacje powinni mieć zarezerwowany czas na ich przeprowadzenie,
- problem wysokich kosztów – istnieją metody konsultacji drogie i tanie, należy dążyć do porównania wartości konsultowanego przedsięwzięcia z kosztami konsultacji,
- problem nierealnych oczekiwań – istnieje przeświadczenie, że trudno będzie spełnić oczekiwania społeczne,
- problem braku zainteresowania – ludzie nie interesują się konsultacjami, bo nie mają na to czasu bądź poruszany problem nie jest dla nich ważny,
- problem braku umiejętności prowadzenia konsultacji – dobrze przeprowadzone konsultacje wymagają pracy przygotowanych do tego rodzaju przedsięwzięć osób.

Planowanie i zarządzanie terenami zieleni to zagadnienia szczególnie ściśle powiązane z ideą partycypacji społecznej. Najczęściej partycypacja dotyczy placów zabaw dla dzieci i zieleni osiedlowej bądź parków.

Tereny zieleni w miastach ogólnie nie przynoszą przeliczalnego na pieniądź zysku, a ich zarządzanie i utrzymanie obciążają budżet miasta.

PARTYCYPACJA SPOŁECZNA PRZY TWORZENIU STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY I MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Zgodnie z Ustawą z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym [Dz.U. nr 80, poz. 717 z późn. zm.] udział społeczeństwa przy kształtowaniu ładu przestrzennego jest zagwarantowany przez:

- wnioski do projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (art. 11 pkt 1),
- uczestnictwo w dyskusji publicznej nad rozwiązaniami przyjętymi w projekcie studium (art. 11 pkt 10),
- uwagi dotyczące projektu studium wyłożonego do publicznego wglądu (art. 11 pkt 11),

- wnioski do projektu planu miejscowego (art. 17 pkt 1),
- uczestnictwo w dyskusji publicznej nad rozwiązaniami przyjętymi w projekcie planu miejscowego (art. 17 pkt 9),
- uwagi do projektu planu miejscowego wyłożonego do publicznego wglądu (art. 18).

Wójt, burmistrz lub prezydent miasta po podjęciu przez radę gminy uchwały o przystąpieniu do sporządzania studium ogłasza w prasie miejscowej oraz przez obwieszczenie o podjęciu uchwały o przystąpieniu do sporządzenia studium, określając formę, miejsce i termin składania wniosków dotyczących studium, nie krótszy niż 21 dni od dnia ogłoszenia (art.11 pkt 1). W przypadku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego jest analogicznie (art. 17 pkt 1).

Osoby fizyczne i prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej mogą wносить wnioski do studium lub planu miejscowego. W przypadku studium uwagi mogą zawierać krytykę projektu, popierać go lub też wskazywać kierunki rozwiązań alternatywnych. W przypadku planów miejscowych (art. 18 pkt 1 ustawy) – składane uwagi muszą być wyrazem krytyki lub wskazywać kierunki rozwiązań alternatywnych. Uwagi mogą dotyczyć tylko projektu planu w postaci, w której został on wyłożony do publicznego wglądu. Złożone uwagi są rozpatrywane, ale nie muszą być uwzględniane podczas wprowadzania zmian do projektu planu miejscowego, a organ je rozpatrujący nie ma obowiązku uzasadniania swych decyzji.

METODY PARTYCYPACJI SPOŁECZNYCH

Informacje społeczne można zbierać w różny sposób: sporządzać analizy informacji zwrotnych, urządzać dni otwarte, pokazy, wystawy, prowadzić wywiady indywidualne lub grupowe, a także badania obserwacyjne i warsztaty projektowe.

Analiza informacji zwrotnych jest to metoda polegająca na zachęcaniu społeczeństwa do wyrażania opinii i komentarzy na tematy przedstawionych propozycji. Głównymi jej zaletami jest uzyskiwanie bezpłatnych informacji na temat badanego problemu, a wadą mała reprezentatywność badanych opinii.

Dni otwarte, pokazy, wystawy – metody tego typu należą do najciekawszych i towarzyszą często dyskusjom i prezentacjom. Powinny mieć luźną formę, by zachęcić ludzi do udzielania informacji. Miejsce i czas realizacji tej metody powinny być odpowiednio dobrane (czas wolny od pracy i miejsce zachęcające do spotkania).

Wywiady indywidualne [Pawłowska 2010] są prowadzone wg określonego scenariusza. W wywiadzie mogą występować pytania otwarte, a także mogą być określone tematy do rozmowy. Wywiad indywidualny jest metodą pracochłonną i zajmuje wiele czasu w porównaniu z ankietą, przez co jest narzędziem kosztownym i przez to rzadko stosowanym. W ten sposób bada się tylko ważne dla sprawy opinie pojedynczych osób. Efektem wywiadu muszą być konkretne wnioski uzyskane na dany temat.

Wywiad grupowy – metoda ta jest odpowiednia, gdy istnieje potrzeba przedyskutowania wybranych kwestii i uzyskania wiedzy o poglądach i potrzebach specyficznych grup społecznych, trudnych do ustalenia w tradycyjnych badaniach na grupie reprezentatywnej. W metodzie tej ponoszone są większe koszty i konieczne jest znalezienie

specjalistów do przeprowadzenia wywiadów. Wywiad grupowy powinien być przygotowany wg scenariusza i prowadzony przez doświadczonego moderatora. Najlepszą formą zapisu informacji jest filmowanie lub nagrywanie. Wywiad grupowy jest metodą kosztowną.

Badania obserwacyjne polegają na obserwowaniu miejsc, które mają być projektowane. Są stosowane przy zmianie sposobu zagospodarowania terenu, ale bez zasadniczej zmiany funkcji.

Warsztaty projektowe polegają na pracy w małych grupach. Grupy konkurują między sobą, celem jest stworzenie najlepszego projektu. Celem głównym warsztatów jest uzyskanie inspiracji projektowej.

WYBRANE PRZYKŁADY PARTYCYPACJI SPOŁECZNEJ PRZY TWORZENIU PARKÓW MIEJSKICH NA PRZYKŁADZIE M. ST. WARSZAWY

Park nad Balatonem

Park nad Balatonem [Lisicki 2011] położony jest na terenie Gocławia i zajmuje powierzchnię powyżej 7 ha.

Mieszkańcy zaproponowali osiem najważniejszych elementów, które miały pojawić się nad jeziorkiem. Ludzie przede wszystkim chcieli zieleni – posadzono 160 drzew i 4 tys. krzewów. Zaplanowano alejki do spacerowania i kawiarnię nad wodą z tarasem i dachem z roślinnością. W parku jest plac zabaw z zabawkami w kształcie okrętów i metalową tubą do zjeżdżania, wodna kaskada z wodospadem, ścieżką rowerową, ścieżką zdrowia i boiskiem do siatkówki plażowej. Koszty przebudowy parku wyniosły 10 mln zł.

Park Znicza

Park Znicza [Niepiekło 2011] położony jest na Grochowie, między ulicami Znicza, Łukiskiej, Bełżeckiej i Filomatów. Zajmuje powierzchnię 2 ha. Główną jego atrakcją jest podświetlana fontanna, na której zamontowano specjalny zegar – wypływająca z dyszy woda wskazuje aktualną godzinę. W parku znajdują się dwa place zabaw – jeden z nich przeznaczony jest dla dzieci do drugiego roku życia (są w nim zamontowane specjalne karuzele i małe zjeżdżalnie), a drugi dla starszych dzieci. Park jest ogrodzony i ma ochronę. Koszty jego rewitalizacji wyniosły 5,5 mln zł.

Park im. Obwołu Praga Armii Krajowej

Park [Miasto Stołeczne Warszawa... 2011] położony jest w dzielnicy Praga Południe i ograniczony ulicami: Grochowską, Podskarbińską, Kobielską i Weterynaryjną. Zajmuje powierzchnię 3,46 ha. Jest ogrodzony i chroniony, znajdują się w nim dwa place zabaw dla dzieci, urządzenie linowe do wspinaczki dla młodzieży oraz ogólnodostępne boisko wielofunkcyjne i fontanna. Atutami parku są różne gatunki i odmiany zarówno drzew (modrzew japoński, sosna czarna, choina kanadyjska, klon czerwony, kasztanowiec czerwony, brzoza pożyteczna, buk pospolity, dąb czerwony), jak i krzewów (jałowce, cisy, derenie, irgi, forsycje, berberysy, tawuły, lilaki) oraz klonowy starodrzew. Dzięki temu, że w ciągu roku są wykonywane 3-krotne nasadzenia kwiatów sezonowych oraz posadzono różnorodne krzewy, które kwitną od wczesnej wiosny do jesieni, krzewy ozdobne

o kolorowych liściach i pędach, można podziwiać park przez cały sezon wegetacyjny. Koszty rewitalizacji parku wyniosły ok. 4,7 mln zł.

PODSUMOWANIE

Partycypacja społeczna jest niezbędnym narzędziem do tworzenia przestrzeni wspólnego miasta. Mimo wysokich kosztów, jakie często muszą być ponoszone, jest procesem, który się opłaca. Zadowolenie mieszkańców miast wypoczywających wśród zieleni jest bowiem wartością bezcenną. Partycypacja powinna być powszechnie stosowana i stanowić niezbędny warunek społecznej akceptacji podejmowanych decyzji. Integruje społeczność lokalną i identyfikuje ją z miejscem zamieszkania.

Obszary wypoczynku będą atrakcyjne dla poszczególnych grup użytkowników (np. z uwzględnieniem wieku, sprawności czy upodobań), jeżeli zaplanowane będą różne formy wypoczynku. Każda grupa wiekowa społeczeństwa ma inne potrzeby. Rodzice z małymi dziećmi szukają terenów bezpiecznych, wyposażonych w parki i place zabaw, usytuowanych w bezpośrednim sąsiedztwie miejsca zamieszkania. Dzieci starsze potrzebują różnorodnych sposobów rekreacji (np. siatkówka, koszykówka, tenis, badminton, piłka nożna, skatepark). Miejsca wypoczynku powinny oprócz terenów sportowych i placów zabaw zapewniać także inne atrakcje – mogą być miejscem pikników, spotkań teatralnych, koncertów itp.

Zakres konsultacji społecznych przy zagospodarowaniu terenów zieleni powinien dotyczyć:

- preferowanych form i miejsc wypoczynku (wyposażenia w określone urządzenia rekreacyjne i sportowe),
- wyposażenia w małą architekturę i miejsca sanitarne,
- określenia rodzaju i ilości zieleni, jej utrzymania, zakresu bieżącej pielęgnacji,
- określenia rodzaju nawierzchni, ścieżek spacerowych,
- sposobów zapewnienia bezpieczeństwa.

THE ROLE OF SOCIAL PARTICIPATION IN THE PLANNING AND MANAGEMENT OF URBAN GREEN AREAS

Abstract. Well-planned and optimally distributed urban green areas should form a functionally interconnected system. The location of green spaces in the city is determined by the specific environmental conditions of the area. Urban green spaces should be easily accessible to all inhabitants, they should add diversity to the local landscape, serve as meeting places and support social integration. The needs of local communities have to be taken into account in the process of green space planning. In view of the above, active community participation is an important consideration. However, the social participation approach to green area management remains rare in Poland. The paper discusses local community participation in the establishment of three parks in Warsaw (Park nad Balatonem, Park Znicza, Park Obwodu Praga Armii Krajowej).

Key words: green areas, public parks, social participation

PIŚMIENNICTWO

- Cieślak I., 2004. Analiza układu i struktury terenów otwartych w aspekcie kreowania wartości przestrzeni na przykładzie miasta Olsztyn (rozprawa doktorska) UWM, Olsztyn, Katedra Planowania i Zagospodarowania Przestrzennego.
- Komunikacja i partycypacja społeczna, 1999. Red. J. Hausner, Kraków.
- Lisicki G., Gocław ma nową wizytówkę. Park nad Balatonem otwarty! Gazeta.pl Warszawa, http://warszawa.gazeta.pl/warszawa/1,34889,8627041,Goclaw_ma_nowa_wizytowke_Park_nad_Balatonem_otwarty_.html, dostęp: 29.03.2011 r.
- Miasto Stołeczne Warszawa. Park im. Obwodu Praga Armii Krajowej (OPAK), <http://zielona.um.warszawa.pl/tereny-zielone/park-im-obwodu-praga-armii-krajowej-opak>, dostęp: 29.03.2011 r.
- Niepiekło R., Park Znicza po liftingu. Naszemiasto.pl., <http://warszawa.naszemiasto.pl/archiwum/1846572,park-znicza-po-liftingu,id,t.html>, dostęp: 29.03.2011 r.
- Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. nr 80 poz. 717 z późn. zm.).
- Zanim wybuchnie konflikt. Idea i metody partycypacji społecznej w ochronie krajobrazu i kształtowaniu przestrzeni, Jak?, t. B, 2010. Red. K. Pawłowska, Fundacja Partnerstwo dla środowiska, Kraków.

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 29.09.2011